

ГНОСЕОЛОГІЯ

УДК 165.62 + 430 Гносеологія
DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.4.1>

Данканіч Римма Іванівна,
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
проспект Гагаріна, 72, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0003-4968-678X

КАРТЕЗІАНСЬКИЙ ПРИНЦИП АБСОЛЮТНОЇ АПОДИКТИЧНОСТІ У ФЕНОМЕНОЛОГІЇ Е. ГУССЕРЛЯ І ГЕРМЕНЕВТИЦІ Г. ГАДАМЕРА

Актуальність проблеми. У контексті всезагальної глобалізації достеменно переосмислення потребує картезіанська раціональна методологія, що покликана задіяти всі структурні елементи людської сутності в її цілісності з метою вдосконалення як самої людини, так і її буття. Р. Декарт певен, що індивід здатен подолати будь-яку проблему і кризу, якщо задіє власний універсальний розумово-розсудковий механізм, основою якого є методологічна очевидність, що є безумовним засобом для реалізації абсолютної аподиктичності.

Мета та завдання. Метою роботи є дослідження картезіанського принципу абсолютної безсумнівності у феноменології Е. Гуссерля і герменевтиці Г. Гадамера.

Методи дослідження. Метод аналізу і синтезу, герменевтичний, феноменологічний, компаративний і метод історико-філософського аналізу.

Результати дослідження. Г. Гадамер критикує картезіанство і стверджує, що справжнє пізнання здійснюється лише в об'єктивованому досвіді. Зовсім іншого значення картезіанській філософії надає Е. Гуссерль. Р. Декарта він вважає найвеличнішим із філософів Франції, що надав філософії нових імпульсів і стояв у витоків феноменології. У «Картезіанських роздумах» Е. Гуссерль розглядає ідею універсальної науки Р. Декарта, що об'єднує всі науки в прагненні до універсальності. Поняття «очевидність» Р. Декарта Е. Гуссерль тлумачить як досвід суцього як такого, «так-суцього» (*eine Erfahrung von Seiendem und So-Seiendem*), тобто звернення розумового погляду на самого себе. Існує також і недостовірні, або негативна, «очевидність», але Р. Декарт прагне до досконалої очевидності, корелят якої – це справжня істина, що дана нам як ідея, внутрішньо притаманна прагненню до пізнання. Отже, Е. Гуссерль вважає, що розвиток ідей Р. Декарта веде до трансцендентальної суб'єктивності: перехід до *ego cogito* як до аподиктично достовірного підґрунтя судження, що і є основою радикальної філософії. Іншими словами, не тільки тілесна природа, але і весь конкретний оточуючий нас «життєвий світ» відтепер не є суцим, а лише феноменом буття. Рефлексуючи в кожен момент буття, можна направляти свій особливий погляд на початне життя, охоплюючи теперішнє як теперішнє, минуле як минуле, як воно є саме по собі.

Ключові слова: аподиктичність, очевидність, раціоналізм, пізнання, достовірність, істина, феноменологія, герменевтика, безсумнівність, картезіанство, Р. Декарт, Е. Гуссерль, Г. Гадамер.

Вступ. Філософія із самого початку претендувала називатися суворою наукою, що здатна відповідати найвищому рівню теоретичного осмислення дійсності. Однак у жоден період розвитку аж до епохи Нового часу вона не змогла повноцінно реалізувати свої наукові амбіції. Тому головною рисою нової філософії, на думку Е. Гуссерля, є прагнення конституюватися в сувору науку, проходячи через випробування критичної рефлексії і постійно вдосконалюючи вчення про метод (*in immer tiefer dringenden Forschungen über die Methode*) [7]. Між іншим, однією з головних проблем філософії залишається те, що навіть сам смисл її проблематики

ще не здобув наукової ясності [7]. Як і І. Кант, Е. Гуссерль вважає, що філософія знаходиться в процесі становлення, тому філософії не можна вчитися, можна тільки філософувати (*nur Philosophieren lernen*), бо в неї ще не має об'єктивно визначених і обґрунтованих ідей (*weil es hier solche objektiv begriffenen und begründeten Einsichten nicht gibt*). Філософії, на думку Е. Гуссерля, також не вистачає логічно обґрунтованих, усталених за своїм змістом ясних проблем, методів, теорій [7], тобто йдеться про недосконалість філософії. Водночас філософія історично покликана бути найсуворішою з наук (*des Charakters strenger Wissenschaft*), вказуючи людству на чисте й абсолютне пізнання, чисту і абсолютну оцінку (*Werten*) [7]. Отже, Е. Гуссерль ставить питання про досконалість і недосконалість науки і філософії. Вказуючи на проблеми філософії, на її недосконалість Е. Гуссерль не залишає без уваги і проблеми науки. З одного боку, стверджує Е. Гуссерль, точні науки також містять елементи незавершеності і перед ними відкритий безкінечний горизонт проблем, що ніколи не залишає в спокої прагнення до пізнання. З іншого боку, точні науки вже в опрацьованому ними змісті мають деякі недоліки, наприклад, залишки неясностей або недосконалості в систематичному розподілі доказів і теорій [7]. Отже, проблему становлення філософії як науки концептуально важливо розглядати в єдиному полі з проблемами науки.

Ця проблема стояла в центрі уваги філософів XVII століття (Ф. Бекона, Т. Гоббса, Дж. Локка, Р. Декарта, Б. Спінози, Н. Мальбранша, Г. Ляйбніца), представників німецької класичної філософії (І. Канта та Г. Гегеля), філософів XIX століття (О. Конта, Г. Спенсера, Дж. Мілля, В. Вунда, Р. Авенаріуса, Е. Маха, Г. Фреге) та мислителів XX століття (М. Шліка, Б. Рассела, Л. Вітгенштайна, Т. Куна, К. Поппера, В. Квайна, П. Фейєрабенда, Г. Башляра, А. Бадью).

Мета та завдання. Відповідно, метою статті є аналіз картезіанського принципу абсолютної аподиктичності у феноменології Е. Гуссерля і герменевтики Г. Гадамера.

Методи дослідження. З метою досягнення поставленої мети автором статті імплементувалися такі науково-дослідницькі методи: метод аналізу і синтезу, метод історико-філософського аналізу, методологічні підходи герменевтики, феноменології і компаративістики.

Результати дослідження. Ще до Е. Гуссерля проблему науковості філософії досліджував засновник німецької класичної філософії І. Кант. Головним критерієм науковості філософії І. Кант визначав її здатність обґрунтовувати аргіогі синтетичні судження. І. Кант вважає, що філософія, як і математика, – апіорна наука. Догматичний спосіб пізнання, що заснований на буденному досвіді і спирається на правдоподібність і припущення, за І. Кантом, можливий тільки в емпіричному природознавстві, наприклад, в індукції або аналогії. Філософію ж, як і математику, І. Кант наділяє двома фундаментальними рисами: суворою необхідністю й аподиктичною достовірністю (*wird ebendadurch für apodiktisch gewiß ausgegeben und muß also auch so bewiesen werden*) [8, с. 143–145].

Метафізичне дослідження І. Кант називає необхідністю. Відмову від метафізики І. Кант прирівнює до стану людини, коли вона перестає дихати через побоювання вдихнути нечисте повітря. Незважаючи на те, що метафізика знаходиться в недосконалості, мислячій людині відмовитися від неї неможливо (*ihr aber gänzlich zu entsagen, ist doch auch unmöglich*) [8, с. 143]. Однак метафізика має бути досліджена (*Prüfung*) і піддана всілякій перевірці для очищення від догматизму, емпіричних домішок, різних припущень [8, с. 143]. І. Кант, поставивши питання про те, як можлива метафізика (*Wie ist Metaphysik überhaupt möglich?*), вказує на підґрунтя такої можливості, яка є аподиктичною достовірністю, тобто абсолютною необхідністю, що не ґрунтується на жодному досвіді і постає як чистий продукт розуму, тобто повністю синтетичний [8, с. 91].

Отже, Е. Гуссерль, як і І. Кант, стверджує, що філософія не є досконалою і має бути піддана нещадній критиці, але не з метою її знищення, а навпаки, критика філософії покликана вказати на проблеми, звільнюючи її від елементів ненауковості і відкриваючи шлях до поступального становлення філософії як суворої науки. Це можливо лише за допомогою суворого методологічного інструментарію, який Е. Гуссерль відшукує в методології Р. Декарта. Досліджуючи ідею універсальної науки в «Метафізичних роздумах» Р. Декарта, Е. Гуссерль дійшов

висновку, що універсальна наука має вид дедуктивної системи, що спирається на аксіоматичний фундамент, де аксіома – це абсолютна самодостовірність ego (die Universalwissenschaft das Axiom der absoluten Selbstgewißheit des ego mit den diesem ego eingeborenen axiomatischen Prinzipien – nur daß dieses axiomatische Fundament) [6, с. 49]. Головним завданням Е. Гуссерль вбачає надати картезіанській ідеї справжньої наукової виразності, конституюючи всі аспекти для узагальнення ідеї справжньої науки (als Idee echter Wissenschaft) [6, с. 60].

В основі ідеї універсальної науки Р. Декарта лежить принцип абсолютної безсумнівності (Prinzip für den Aufbau echter Wissenschaft), щодо якого будь-який мислимий сумнів, навіть якщо він de facto і не має під собою жодного підґрунтя, все ж таки має бути виключеним [6, с. 56]. У процесі роздумів над мислимим сумнівом відбувається прояснення в розумі, що формує в нас чітке усвідомлення абсолютної аподиктичності і направляє нас до справжнього начала. Осмислюючи метод Р. Декарта, Е. Гуссерль задає питання: чи зможемо ми знайти для себе такі очевидності, які аподиктично направлять нас до розуміння того, що ці очевидності є першонаціальними і передують іншим мисленнєвим очевидностям, щодо яких одночасно може бути усвідомлена їхня аподиктичність (daß sie selbst apodiktisch sind) [6, с. 56]? Е. Гуссерль задає інше питання: а якщо очевидності виявляться неадекватними? У такому разі ці очевидності мають бути наділені пізнавальним аподиктичним змістом, буттєвим змістом, який насичений його сутнісною аподиктичністю, тобто абсолютною надійністю. Отже, постає фундаментальне запитання в кантівському звучанні: чи можлива аподиктично вивірена філософія? Отже, Е. Гуссерль, приймаючи від Р. Декарта ідею універсальної науки, інтуїтивно відчуває, що аподиктичність французького мислителя, відбиваючись в аподиктичності І. Канта, і є основним підґрунтям для становлення філософії як суворої науки.

Е. Гуссерль вважає, що Р. Декарт заслуговує на повагу вже тим, що надає ідею повного реформування філософії, формуючи нову архітектуру, що перетворює філософію на науку з абсолютними витоками. Для Р. Декарта це стає можливим за умови реформування всіх наук, оскільки філософія – це універсальна наука, а інші науки виконують роль підрядних наук. На думку Р. Декарта, будь-яка наука може стати справжньою лише тоді, коли буде відповідати усім критеріям науковості і знаходитися в системній єдності з іншими науками. Роль об'єднувача наук належить виключно філософії. Проблема природничих і інших наук, на думку Р. Декарта, полягає в тому, що їм не вистачає науковості, що формується в обов'язковій послідовності і обґрунтовується абсолютними умовиводами, вийти за межі яких вже не можливо. Тому треба створити радикально новий підхід до побудови філософії як універсальної єдності наук на раціональному підґрунті (Idee sei wie für Descartes die einer in radikaler Echtheit zu begründenden Wissenschaft und letztlich einer universalen Wissenschaft) [6, с. 48]. У «Метафізичних роздумах» Р. Декарт говорить, що неможливо формувати науки, спираючись на сумнівні і недостовірні джерела. На думку філософа, неможливо відділити істинне від хибного, якщо не почати формувати науку з основ [1, с. 335]. Однак, що ж може слугувати началом для філософії і науки, якщо те, що вважалося істинним, виявляється неістинним в умовах відсутності стандартів достовірного доказу, визнання хибних доказів і заперечення очевидних істин зарозумілими умами [1, с. 324]? Кожен, хто хоче стати філософом, має прийняти рішення слідувати шляхом пошуку істини. Для цього потрібно поставити під сумнів всі знання, що сформували світогляд і більше не робити жодного кроку без достовірного доказу [1, с. 324]. Р. Декарт поставив за мету своєї метафізики знаходження істини в науках.

Е. Гуссерль також був безкомпромісним шукачем істини. Він провів межу між скептицизмом і універсальним сумнівом Р. Декарта, представивши античний скептицизм джерелом всеохоплюючого релятивізму, що згодом призвів до кризи європейських наук.

Е. Гуссерль, спираючись на абсолютну аподиктичність Р. Декарта, намагається розробити свій метод отримання істини. Його феноменологічна редукція схожа на принцип універсального сумніву Р. Декарта. Однак, відмінність феноменологічної редукції від картезіанського сумніву полягає в тому, що реалізація першої означає перехід від звичної, природної установки свідомості до феноменологічної. У статті «Едмунд Гуссерль і його картезіанські роздуми»

Я. Слінін вказує, що, на думку Гуссерля, Р. Декарт тільки став на поріг трансцендентального еґо, але не зробив останнього важливого кроку, бо не зміг уловити різницю між трансцендентальною і емпіричною свідомістю і виніс за дужки тільки своє тіло, залишивши усередині свою емпіричну психіку [3, с. 29]. На думку Е. Гуссерля, Р. Декарт, не усвідомивши до кінця, що між трансцендентальним еґо і природою знаходиться нездоланна прірва, намагався виявити в ній аподиктичну основу – власну душу, яку він розумів як *cogito*. Ввійшовши у сферу трансцендентального еґо Р. Декарт, на думку Е. Гуссерля, не почав дослідження трансцендентального суб'єкта і це стало причиною критики картезіанської філософії [6, с. 63–64]. За словами філософа, Р. Декарт радикально був налаштований на очищення свідомості від забобонів, однак сам не зміг звільнитися від забобонів, що витікають із поклоніння перед математичним природознавством. Йдеться про те, що Р. Декарт *ego-cogito* розумів як аподиктичну аксіому, яка в поєднанні з іншими аксіомами і індуктивно обґрунтованими гіпотезами створює фундамент дедуктивної науки про світ – номологічної *ordine geometrico*, подібно до математичного природознавства [6, с. 63]. Найбільшою помилкою французького мислителя Е. Гуссерль вважає перетворення еґо на *substantia cogitans*, на окремих людський *mens sive animus* і у вихідне положення умовиводів за принципом каузальності. Саме ця обставина, на думку німецького філософа, зробила Р. Декарта батьком абсурдного трансцендентального реалізму (*Vater des widersinnigen transzendentalen Realismus geworden ist*) [6, с. 63]. На думку мислителя, Р. Декарт зробив одне з найвеличніших відкриттів, але не усвідомив справжнього змісту трансцендентальної суб'єктивності і, таким чином, не переступив поріг справжньої трансцендентальної філософії [6, с. 64]. Сам же Е. Гуссерль, вважаючи себе послідовником Р. Декарта, предметно займався дослідженням трансцендентального суб'єкта, яке розкрив у вченні про інтенціональність свідомості. Великим переворотом німецький філософ називає поворот до *ego-cogito* як до аподиктичної достовірності (*als dem apodiktisch gewissen und letzten Urteilsboden*) і кінечної основи суджень, на якій має бути заснована усіляка радикальна філософія [6, с. 58].

Отже, для Р. Декарта і Е. Гуссерля прикінцевим положенням будь-якого дослідження є встановлення істини, що має виключно аподиктичну основу трансцендентального суб'єкта, яка є єдиною аподиктичною базою для всіх наук і філософії. Для герменевтики метою дослідження також є істина, яка, однак, не ототожнюється з науковим методом. Для Г. Гадамера картезіанська форма руху від сумніву до достовірності містить безпосередню очевидність для тих дослідників, що перебувають у полоні просвітницьких раціоналістичних ідеалів [4, с. 243]. Г. Гадамер не може погодитися з тим, що принцип універсального сумніву Р. Декарта постає як єдино можливий модус достовірності. На думку Г. Гадамера, в дійсності існують різні модуси і роди достовірності. Наприклад, та достовірність, що має чітку упевненість у тому, що пройшла процедуру сумніву, зовсім відрізняється від безпосередньої життєвої достовірності, яка формує в людській свідомості всі цінності і завдання, якщо вони забезпечують безумовність. Ці дві достовірності (життєва і достовірність науки) особливо відрізняються в контексті картезіанської методології, яка виступає результатом критичного методу, що прагне робити значущим тільки те, що є абсолютно безсумнівним. Отже, така достовірність не з'явиться із сумніву, його долаючи, але завжди буде передувати сумніву, не даючи йому сформуватися. На думку Г. Гадамера, Р. Декарт змальовує свій метод як деякий експеримент штучного і гіперболізованого сумніву (*hyperbolischer Zweifel wie ein Experiment*), що веде до *fundamentum inconcussum*, самосвідомості, оскільки методична наука сумнівається в усьому, в чому взагалі можна сумніватися, таким чином забезпечуючи надійність і достовірність своїх результатів [4, с. 243].

На відміну від принципу універсального сумніву Р. Декарта і феноменологічної редукції Е. Гуссерля, Г. Гадамер представляє метод герменевтичної рефлексії, що заснований на герменевтичному досвіді як реалізації первинного, тобто справжнього, досвіду. На думку Г. Гадамера, філософська герменевтика включає філософський рух нашого століття, який подолав одностороннє орієнтування на факт науки, яка була само собою зрозуміла як для неокантіанства, так і для позитивізму. Проте герменевтика займає відповідне їй місце теорії науки, якщо вона відкриває всередині науки за допомогою герменевтичної рефлексії умови істини, що не лежать у логіці

дослідження, а передують їй. У так званих гуманітарних науках до певної міри виявляється (як це видно вже з самого їх позначення в англійській мові «моральні науки»), що їхнім предметом є щось таке, до чого належить і той, хто сам пізнає [5, с. 450]. Герменевтична рефлексія, що була визначена в роботі «Істина і метод», виростає з конкретної практики науки і існує як само собою зрозуміле для методологічних переконань, контрольованого досвіду та виявлення фальсифікацій. Герменевтична рефлексія повсюдно присутня в науковій практиці, що розширює межі інтересів науково-технічного вчення про метод. Отже, герменевтична рефлексія бере на себе функцію прояснення філософії, і цим пояснюється той факт, що питання співвідношення істини і методу у філософській традиції залишається актуальним [5, с. 450].

Висновки. У результаті проведеного дослідження впливу картезіанського принципу абсолютної аподиктичності на феноменологію Е. Гуссерля і герменевтику Г. Гадамера встановлено, що вона розглядається як метафізична основа науки і наукового методу. У картезіанстві з його вимогою очевидності і аксіоматичності як підвалин науки аподиктичність постає як еґо (точка відліку, аксіома). Аподиктичність, таким чином, є категорією метафізичною, в розумінні якої Р. Декарт увійшов у сферу трансцендентального еґо. Цю проблематику всебічно аналізував І. Кант, поставивши питання про те, чи можлива метафізика (*Wie ist Metaphysik überhaupt möglich?*). На його переконання, аподиктична достовірність є результатом чистого розуму, тобто абсолютно синтетичним явищем. Картезіанська програма пошуку витоків знання, таким чином, є реформуванням філософії як такої з метою утвердження її як універсальної науки. За Е. Гуссерлем, аподиктичність є формою еґо-сogito, яку він дослідив у вченні про інтенціональність свідомості. Як і Р. Декарт, Е. Гуссерль погоджується з тим, що саме філософія має бути абсолютною універсальною наукою. Для цього їй потрібно пройти процес очищення і визначення своїх витоків. Тільки в такому разі філософія може об'єднувати науки. Отже, фундаментального значення набула метафізика Р. Декарта, що заклала підвалини для філософії нового виду, здійснивши радикальний поворот від наївного об'єктивізму до трансцендентального суб'єктивізму.

Г. Гадамер своєю чергою наполягає на тому, що принцип абсолютної безсумнівності Р. Декарта спирається лише на математичне підґрунтя, виключаючи як життєвий досвід, так і передрозуміння, що є беззаперечною умовою формування правильного мислення. Отже, Г. Гадамер вважає, що картезіанська достовірність не містить достатнього методологічного обґрунтування для виконання функції універсального методу для всіх наук. Натомість герменевтичний метод, що викладений ним у роботі «Істина і метод» і називається герменевтичною рефлексією, збалансовує діалог науки і філософії, створюючи умови для встановлення істини, що не лежать у логіці дослідження, а передують їй. Герменевтична рефлексія об'єднує і універсальний сумнів Р. Декарта, і феноменологічну редукцію Е. Гуссерля, доповнюючи їх всезагальним філософським досвідом, який неможливо верифікувати засобами наукової методології, оскільки він ґрунтується, в тому числі і на життєвому досвіді, а життя можна відчутти лише методом самовідчуття, занурюючись у середину власної життєвості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Декарт Р. Метафизические размышления. *Избранные произведения* / ред., и вступ. ст. В.В. Соколова. Москва : Государственное издательство политической литературы, 1950. С. 319–408
2. Декарт Р. Рассуждение о методе, чтобы верно направлять свой разум и отыскивать истину в науках. *Сочинения: в 2 т.* / Сост., ред. и прим. В.В. Соколова. Москва : Мысль, 1989. Т. 1. С. 250–296.
3. Силин Я.А. Эдмунд Гуссерль и его «Картезианские размышления». *Эдмунд Гуссерль. Картезианские размышления*. Санкт-Петербург, 2006. С. 6–40.
4. Gadamer H.G. Hermeneutik 1: Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik. *Gesammelte Werke*. Tübingen : Mohr Siebeck. Bd. 1. 1999. 495 S.
5. Gadamer H.G. Hermeneutik 1: Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik, Tübingen : Mohr Siebeck, Bd. 2. 1993. 533 S.

6. Husserl E. Cartesianische Meditationen und Pariser Vorträge. Hrsg. und eingeleitet von Stephan Strasser. Nachdruck der 2., verb. Auflage. Haag : Martinus Nijhoff, 1973. Band 1. 250 S.
7. Husserl E. Philosophie als strenge Wissenschaft. URL: https://www.gleichsatz.de/b-u-t/archiv/phenomeno/husserl_streng1.html (дата звернення: 9.12.2021).
8. Kant I. Prolegomena zu einer jeden künftigen Metaphysik, die als Wissenschaft wird auftreten können. Leipzig : Verlag von Felix Meiner, 1920. 208 S.

REFERENCES

1. Dekart, R. (1950). Metafizicheskie razmyshleniya [Metaphysical Meditations] / [Izbrannye proizvedeniya] (pp. 319–408). Moscow : Gosudarstvennoe izdatel'stvo politicheskoy literatury [In Russian].
2. Dekart, R. (1989). Rassuzhdenie o metode, chtoby verno napravlyat' svoj razum i otyskivat' istinu v naukah [Discourse on the Method of Rightly Conducting One's Reason and of Seeking Truth in the Sciences] In R. Dekart, [Sochineniya v 2 t.]. Vol. 1, pp. 250–296. Moscow: Mysl' [In Russian].
3. Silin, Ya.A. (2006). Edmund Gusserl' i ego «Kartezianskie razmyshleniya» [Edmund Husserl and his «Cartesian Mediations»]. In Edmund Gusserl, *Kartezianskie razmyshleniya [Cartesian Meditations]*. pp. 6–40. Sankt-Peterburg: Nauka [In Russian].
4. Gadamer, H.G. (1999). Hermeneutik 1: Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik. In *Hans-Georg Gadamer Gesammelte Werke* (Bd. 1. 495 S.). Tübingen : Mohr Siebeck.
5. Gadamer, H.G. (1993). Hermeneutik 1: Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik. In *Hans-Georg Gadamer Gesammelte Werke* (Bd. 2. 533 S.). Tübingen : Mohr Siebeck.
6. Husserl, E. (1973). Cartesianische Meditationen und Pariser Vorträge. In *Edmund Husserl Gesammelte Werke*. (Bd. I. 250 S.). Haag: Martinus Nijhoff.
7. Husserl, E. (1910). Philosophie als strenge Wissenschaft [Philosophy as Rigorous Science]. Retrieved from: https://www.gleichsatz.de/b-u-t/archiv/phenomeno/husserl_streng1.html [In German].
8. Kant, I. (1920). Prolegomena zu einer jeden künftigen Metaphysik, die als Wissenschaft wird auftreten können. Leipzig: Verlag von Felix Meiner.

Dankanich Rymma Ivanivna

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy
Oles Honchar Dnipro National University
72, Gagarin Avenue, Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4968-678X

CARTESIAN PRINCIPLE OF ABSOLUTE APODICTICITY IN E. HUSSERL'S PHENOMENOLOGY AND H. GADAMER'S HERMENEUTICS

In the context of globalization, the Cartesian rational methodology needs to be rethought, designed to involve all the structural elements of the human essence in its entirety in order to improve both man himself and his being. Descartes is convinced that the individual is able to overcome any problem and crisis if he uses his own universal mental-rational mechanism, which is based on methodological evidence, which is an unconditional means for the realization of absolute apodicticity. Therefore, the purpose of this study is an exploration of the Cartesian principle of absolute certainty in the context of Edmund Husserl's phenomenology and Hans Gadamer's philosophical hermeneutics. Hans Gadamer criticizes Cartesianism and claims that true knowledge is realized only in objective experience. Edmund Husserl attaches a completely different meaning to Cartesian philosophy. He considers Descartes to be the greatest of the French philosophers, who gave new impetus to philosophy and was at the origins of phenomenology. In Cartesian Reflections, Edmund Husserl considers the idea of universal science by Descartes, which unites all sciences in the pursuit of universality. Descartes' concept of "obviousness" is interpreted by Edmund Husserl as the experience of being as such, "so-being" (eine Erfahrung von Seiendem und So-Seiendem), ie turning one's mind to oneself. There is also unreliable or negative "obviousness", but Descartes strives for perfect obviousness, the correlate of which is the real truth, given to us as an idea inherent in the desire for knowledge.

Thus, Edmund Husserl believes that the development of Descartes' ideas leads to transcendental subjectivity: the transition to ego cogito as an apodictically valid basis of judgment, which is the basis of radical philosophy. In other words, not only bodily nature, but also the whole concrete "life world" around us is no longer real, but only a phenomenon of existence. Reflecting, in every moment of being, one can thus direct one's special gaze to the initial life, grasping the present as the present, the past as the past, as it is in itself.

Key words: *apodicticity, evidence, rationalism, knowledge, credibility, truth, phenomenology, hermeneutics, certainty, Cartesianism, Rene Descartes, Edmund Husserl, Hans Gadamer.*